

Drengenes tilbakekomst?

Om bruk av østeuropeisk
arbeidskraft i landbruket

Forsker Johan Fredrik Rye
Norsk senter for bygdeforskning, NTNU

Årskonferanse i Fafo Østforum, 1. juni 2006
Oslo Kongressenter, Folkets hus

ARBEIDSINNVANDRING TIL DET NORSKE LANDBRUKET

3-årig forskningsprosjekt: 2005-2007

Tre innfallsvinkler:

- 1: Gårdbrukerne
- 2: Arbeidsinnvandrerne
- 3: Samfunnsmessige konsekvenser

BRED, EKSPLORERENDE STUDIE

Liten kunnskap om fenomenet

Landsdekkende survey i landbruket ('Trender i norsk landbruk 2004 og 2006')

Casestudier av landbruket i tre kommuner: Lier, Ullensvang, og Midtre Gauldal

- ▶ Postal spørreundersøkelse blant bøndene
- ▶ Kvalitative intervjuer med bøndene
- ▶ Kvalitative intervjuer med arbeidsinnvandrerne

Nøkkelinformantintervjuer

ARBEIDSINNVANDRING I LANDBRUKET – HVOR MANGE?

Før EU-utvidelsen: Sterkt regulert arbeidsinnvandring, kvoteordninger (Aetat)

- ▶ 1990: 4300
- ▶ 2000: 9900
- ▶ 2003: 17800

Etter EU-utvidelsen: Ingen samlet statistikk

TRENDER I NORSK LANDBRUK 2006

Landsdekkende, representativ survey blant gårdbrukere

- ▶ 14 prosent brukte utenlandsk arbeidskraft i 2005 (7400 bruk)
- ▶ 23 prosent planlegger å bruke arbeidsinnvandrere i årene som kommer
- ▶ Gjennomsnittlig størrelse på arbeidsstokken: 3 arbeidsinnvandrere
- ▶ 22000 arbeidsinnvandrere
- ▶ Sesongarbeid: 2,4 måneder i Norge
- ▶ Totalt 4800 årsverk
- ▶ Utgjør 8 prosent av samlet arbeidsinnsats i landbruket

STORE FORSKJELLER FRA PRODUKSJON TIL PRODUKSJON

Ulike landbruksproduksjoner genererer ulike sosiale relasjoner mellom arbeidstakere og arbeidsgivere

- ▶ Jordbær: Kort og intensiv sesong, store arbeidsstokker
- ▶ Bringebær: Lengre sesong, små arbeidsstokker
- ▶ Veksthusproduksjon: Helårlige stillinger

I hvilken grad kan man overføre erfaringer fra andre bransjer til landbruket, og vice versa?

TETTE ARBEIDSRELASJONER

Flerårige arbeidsforhold

Rekruttering gjennom slekt og venner

Ofte små arbeidslag

Arbeidsgiver og arbeidstaker jobber sammen, og ofte med de samme arbeidsoppgavene

Ofte tette og uformelle sosiale nettverk (upubliserte data fra prosjektet, ikke statistisk representativt):

- ▶ Vanlig med innkvartering på gårdsbruket
- ▶ Om lag halvparten spiser måltider med arbeidsinnvandrere
- ▶ Om lag en fjerdedel har besøkt arbeidstakere i deres hjemland
- ▶ Betydelig andel har invitert arbeidsinnvandrerne på familiebegivenheter i egen familie (eks. bryllup, dåp, etc.).

LANDBRUKETS LEGITIMITET

Norsk landbruk avhengig av støtte fra politikere og opinion for å opprettholde et 'stort' og desentralisert landbruk (bl.a. statlige overføringer)

- ▶ Er maten 'norsk' hvis den produseres av polakker?
- ▶ Er maten 'god' hvis den produseres av arbeidere med dårlige arbeidsvilkår?

Et spill om troverdighet. Intern justis i landbruket?

HVA ER 'AKSEPTABELT'?

Kilde: 'Trender i norsk landbruk 2006':

Påstand:

'Det er akseptabelt at arbeidsinnvandrere har lavere lønn enn innleid norsk arbeidskraft i landbruket'.

Enig	31 prosent
Både-og	22 prosent
Uenig	47 prosent

SOSIAL DUMPING

Hva er 'sosial dumping'?

Mange bønder referer til Driftsgranskningene (NILF), som anslår bøndenes gjennomsnittlige inntekt per time ligger på nivå med tariffen for arbeidsinnvandrere (81/83 kroner i 2004) For enkelte grupper bruk er gårdbrukernes timeinntekt beregnet langt lavere (ned mot 40 kroner)

'Er det sosial dumping av norske bønder?'

HVA SKJER?

Få fasitsvar på sannsynlige utviklingstrekk i årene fremover – avhengig av de forskjellige aktørenes veivalg

Et eksempel: Fagorganisering av den utenlandske arbeidskraften?

- ▶ Relativ stabil arbeidskraft
- ▶ Fordel for landbruket?
- ▶ Hva er arbeidsinnvandrernes 'krav' (trolig ikke regulert arbeidstid)?

